

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra historie

Bakalářská práce

Tomáš Vondrovský

Řád templářů a jejich druhý život v historiografii

se zaměřením na české země

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně a to pouze na základě literatury a pramenů uvedených v Seznamu použitých pramenů a literatury.

V Olomouci dne 13. 4. 2018

Podpis.....

Poděkování

Velmi děkuji panu PhDr. Tomáši Somerovi, Ph.D. za pomoc při výběru tématu práce a cenné rady během jejího zpracování. Dále bych chtěl poděkovat všem svým přátelům, kteří tu pro mne byli a v neposlední řadě také své rodině, která mi neustále vyjadřovala svoji podporu.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Řád templářů.....	7
3 Templáři v Čechách a na Moravě.....	9 -10
4 Středověké kroniky.....	12
4. 1 Druhé pokračování Kosmovy kroniky – manuskript dražický.....	12
4. 2 Zbraslavská kronika.....	12-14
4. 3 Kronika Františka Pražského.....	15
4. 4 Neplachova kronika.....	15
4.5 Pulkavova kronika.....	15-16
5 Kroniky a historické práce na přelomu středověku a následujících období.....	16
5. 1 Hájkova kronika česká.....	16-32
5. 2 Bartoloměj Paprocký z Hlohol.....	33
5. 3 Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic.....	33
5. 4 Tomáš Pešina z Čechorodu.....	33-34
5. 5 František Martin Pelcl.....	34
5. 6 Maxmilián František Millauer.....	34-35
5. 7 Josef Wilhelm Graf.....	35
5. 8 Josef Edmund Horký.....	35
6 Pověsti vztahující se k templářskému řádu.....	36
6. 1 Hrad Veveří.....	36-42
7 Závěr.....	43-44
8 Seznam pramenů a literatury.....	45-48
9 Resumé.....	48
10 Anotace.....	49

1. Úvod

„Když někdo přijde s templáři, tak je to skoro vždycky blázen“. Tento výrok pocházející z knihy Foucaultovo kyvadlo filozofa, spisovatele a profesora boloňské univerzity Umberta Eca jakoby poukazuje na skutečnost, jaký obrázek si velká většina knih, prací a studií o templářském řádu vysloužila u akademické obce. Rytířský řád templářů si díky množství publikací vysloužil gloriolu řádu, který i po několik staletí po svém zrušení uchovává jedny z největších tajemství lidstva, včetně Archy úmluvy nebo Svatého grálu.

V této bakalářské práci je mým hlavním cílem za pomoci chronologické analýzy historiografických děl zjistit, zdali se na našem území začíná rozvíjet tzv. „druhý život“, řádu templářských rytířů a popřípadě kdy. V práci se mimo jiná díla zaměřím na kroniku Václava Hájka z Libočan, která na první pohled pro člověka nemusí být zajímavá, leč pro námi zkoumanou problematiku může mít svůj přínos i právě kvůli nepříliš přijímaným tvrzením.

Co si však pod označením druhý život představit? Tajemství a záhady jsou stará jako lidstvo samo, nevyhnula se ani templářům. To navíc ještě umocňuje fakt, s jakou rychlostí a precizností byl řád přiveden na úplné dno. Existuje jen málo témat, které jsou veřejnosti předkládány v takové míře jako osudy a „tajemství“ templářského řádu. Právě tato díla vynesla templáře do širokého podvědomí veřejnosti, ve kterém již pravděpodobně zůstanou zakořeněni po mnoho dalších generací. Práce se bude snažit zmapovat, kdy se postupně z rytířského řádu, jehož členové bojovali v prvních řadách armád a byli odhodlaní za víru i zemřít, stávali příslušníci tajných společností ukrývající poklady nezměrných hodnot a uctívající modly, které byly pro křesťana tehdejší doby přísně zakázané. Tyto výše napsané řádky tak přesně charakterizují, co si čtenář má představit pod pojmem „druhý život“.

2. Řád templářů

Počátek historického příběhu řádu templářů je neoddelitelně propojen s první křížovou výpravou. Ta se uskutečnila v letech 1095-1099. Jednalo se v podstatě o nejúspěšnější křížovou výpravu, která do Svaté země směřovala. Křížáckým vojskům se během ní podařilo dobýt Jeruzalém a přilehlé území Svaté země, v kronikách často nazývané Outremer.¹

O přesném datu vzniku templářského řádu se již dlouhou dobu vedou spory. Figuruje zde roky 1118, 1119 a 1120, kdy poslední z tohoto výčtu se zdá jako nejpravděpodobnější. Řád byl založen po první křížové výpravě z důvodu ochrany křesťanských poutníků, kteří cestovali do Jeruzaléma. Oficiálního požehnání od církve se řádu dostalo na koncilu v Troyes roku 1129. Papež Innocenc II. jej roku 1139 potvrdil a udělil mu mnohá privilegia.² Prostory pro založení sídla řád získal od jeruzalémského krále Balduina II. Tyto prostory se nacházely v bývalé mešitě al-Aksá na Chrámové hoře. V té době se usuzovalo, že budova stojí na ruinách Šalomounova chrámu, bratrstvo rytířů se tedy celým jménem nazývalo „Chudí rytíři Krista a Šalomounova chrámu“.³ Postupem času řád nabýval na síle a mezi jeho příznivce a donátory patřil například jeruzalémský král Balduin II., významný poutník Fulko z Anjou, který se později stane jeruzalémským králem, nebo bratranec prvního velmistra řádu Hugo I. ze Champagne.⁴

Netrvalo dlouho a řád byl na výsluní křesťanského rytířstva. Myšlenka spojení mnichů a válečníků v sobě dosud skládala nevídaný koncept, který se stal pro mnohé vzorem a inspirací po většinu času existence templářského řádu. Od poloviny 12. století se templáři setkávali s uznáním a širokým souhlasem veřejnosti, před touto dobou však existovaly v některých kruzích hluboké

¹ Francouzský výraz pro zámoří.

² Bula *Omne Datum Optimum* řádu potvrzovala celkovou nezávislost pro jejich činnost a také jej osvobodila od placení poplatků a daní.

³ Latinsky *Pauperes commilitones Christi templique Salomonici*.

⁴ BARBER, Malcolm: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Vyd. 1. Praha: Argo, s. 24.

pochybnosti, které přetrvávaly i po roce 1150. Problémem se ukázala být myšlenka podpory řádu bojovných mnichů, kteří budou s křížem na hrudi a mečem v ruce šířit křesťanské náboženství. Na řád však tyto myšlenky špatný stín nevrhly, a to především díky jejich zastánci a tvůrci řehole, Bernardovi z Clairvaux. Ten na jejich obranu sepsal traktát *De laude novae militiae (O chvále nového rytířstva)*. Tento spis byl vytvořen s jedinečnou literární obratností plynoucí ze soudobých myšlenek, které byly dobrým předpokladem pro následující křížová tažení. Obsahoval chvalozpěv na templářský řád, který poukazoval na skutečnost, že na rozdíl od obyčejných účastníků křížových výprav, templáři vedli dvojí boj. Meč jako aspekt bojovníka sloužil k boji s hmotným nepřítelem, modlitba jako znak mnicha měla za úkol očistit jejich srdce a bojovat s neviditelnými silami, které je po cestě měly svádět k pokušení. Díky tomuto „dvojímu“ brnění, společně s jejich neochvějnou statečností a válečnickou zdatností, si nárokovali přední pozice při vojenských střetnutích či dobývání hradů a pevností. Bojovali však především za slávu svého řádu a na jiné okolnosti nebrali ohledů. Tuto představu dokládá i popis templářů od neznámého poutníka, který navštívil Jeruzalém kolem roku 1187.

„Templáři jsou velmi znamenití vojáci. Pohybují se tiše. Jejich první útok je nejstrašnější. Při postupu jsou první, při návratu poslední. Tito templáři žijí v přísné náboženské řeholi, pokorně se jí řídí, nemají žádný soukromý majetek, jedí střídavě, oblékají se prostě a přebývají ve stanech“.⁵

Disciplína řádu byla velmi přísná, právě to z ní dělalo tak neobyčejně silnou bojovou jednotku. Jediným negativem byla však skutečnost, že v rámci celé armády často podrývali disciplínu tím, že jednali na vlastní pěst s cílem získat co nejvíce slávy pro sebe, potažmo pro řád,

⁵ Tamtéž, s. 204.

na úkor vypracovaného strategického plánu, což se jim mnohdy stalo osudným.⁶ Příkladem můžeme uvést situaci při obléhání Aškelonu jeruzalémským králem Balduinem III. roku 1153. Posádka hradu se snažila podpálit jednu z obléhacích věží, ale vítr plameny obrátil proti městským hradbám, ty díky obrovskému žáru vzplály a část hradební zdi se zřítily. Na tento pobořený úsek zaútočili templáři pod vedením velmistra Bernarda z Tremelay. Ten dokonce nechal na hradby postavit stráž, aby zabránila ostatním příslušníkům obléhací armády připojit se k útoku na tuto část hradeb. Obránci však útočící templáře přemohli, trhlinu v hradbách opravili a křižácká armáda tak přišla o výhodu v boji. Hlavy velmistra a dalších příslušníků řádu pak obránci ke snížení morálky útočníků vystavili na městské hradby.

Templáři bojovali hrdinsky, ale ani jejich odvaha a statečnost nestačily na to, aby se křesťanská vojska ve Svaté zemi udržela. Skrze bitvy u Hattínu a Al-Mansúry, které patřily mezi nejhorší porážky křižáckých armád, až finálnímu obléhání Akkonu v roce 1291 se tak nezadržitelně blížil konec křížových výprav. Po ústupu z pozic na Blízkém Východě tak řád ztratil podstatu své existence a mnoha lidem začal být doslova trnem v oku. Jedním z nich byl Filip IV. zvaný Sličný. Ten templářům dlužil nemalé finanční částky a přemýšlel, jak by se dluhů zbavil. Jedním z nápadů bylo sloučit řády templářů a johanitů společně s tím, že francouzští králové by se pak mohli stát dědičnými velmistry sloučeného řádu.⁷ Tato myšlenka ale neuspěla u velmistra templářů Jacquese de Molay, který ji rezolutně odmítl. Spustil tak řetězec událostí, které vedly až k nechvalně známému zatýkání členů řádu v pátek 13 srpna. Řád byl posléze rozpuštěn roku 1312 na koncilu ve Vienne bulou *Vox in excelso*.⁸

⁶ FRALE, Barbara: *Templáři*. Vyd. 1. Praha: Argo, s. 20.

⁷ Autory těchto řešení byli normanský právník Pierre Dubois a autor rytířské poezie a romanopisec pocházející z Malorky Ramón Llul.

⁸ BARBER, Malcolm: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Vyd. 1. Praha: Argo, s. 315.

3. Templáři v Čechách a na Moravě

Do Čech templáři dorazili nejspíš až za panování krále Václava I. Jednookého jako čtvrtí v pořadí. Křižácké řády se v Čechách usadily ke konci 12. století. Jako první dorazili do Prahy špitálníci, později nazývaní maltézští rytíři, a to kolem roku 1158.⁹

Druhým řádem na našem území byli zřejmě Strážci Božího hrobu, řád založený dle tradice Godefroyem z Bouillonu roku 1099 k ochraně pro poutníky nejdůležitějšího místa, Božího hrobu v Jeruzalémě. Zmínka k nim se váže k roku 1188.¹⁰

Třetím řádem, který přišel do našich zemí, byl řád německých rytířů. Ti zde přebývali od roku 1215 v kostelu sv. Petra Na Poříčí, a to až do roku 1233, kdy přesídlili ke kostelu sv. Benedikta na Starém Městě, kde vystavěli novou komendu. Na jejím původním místě se v dnešní době nachází obchodní centrum Kotva.¹¹

Čtvrtým a pro tuto práci nejdůležitějším řádem jsou templáři. Ti do Čech přicházejí jako poslední z již výše zmíněných řádů. Přibližně někdy kolem roku 1232 zakládají svoji první komendu v Praze, na místě rotundy sv. Vavřince na Starém Městě pražském. Tomuto místu, kde původně stála rotunda templáři přeměněná na kostel zasvěcený stejnému svatému, se začalo říkat „V Jeruzalémě“.¹²

Navzdory skutečnosti, že řád na našem území zaujal místo jako poslední, můžeme téměř s jistotou říci, že postupem času si vybudovali stabilní zázemí a k tomu i vliv a místo na královském dvoře. Příkladem může být postava Bertolda z Gepzenštejnu, templářského komtura, který sloužil

⁹ BUBEN, Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Díl I, Řády rytířské a křížovníci*. 1. vyd. Praha: Libri, s. 43-48.

¹⁰ Tamtéž, s. 114-118.

¹¹ Tamtéž, s. 86-91.

¹² Tamtéž, s. 70-71.

jako poradce krále Václava II. ke konci 13. století. Z dalších významných činitelů templářského řádu můžeme uvést komtura Ekka, který je nejvíce spojován s působením komendy v Čejkovicích.¹³

¹³ BARBER, Malcolm: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Vyd. 1. Praha: Argo, s. 413.

4. Středověké kroniky

Z pohledu kronikářů soudobých řádu templářů či působících těsně po jejich zániku nemáme mnoho informací. V prvotních kronikách máme k templářům působících v českých zemích jen malé útržkovité zprávy.

4.1 Druhé pokračování Kosmovy kroniky – manuskript dražický

První zkoumanou kronikou jsou tzv. Druzí pokračovatelé Kosmovi, konkrétně manuskript dražický či dražický kodex. Zde můžeme najít zmínku o příchodu templářského řádu do českých zemí. Jediná pasáž vztahující se k templářům je k roku **1245**.¹⁴

„...Také za časů téhož krále bylo vystavěno mnoho řeholních domů ve městě Pražském, totiž bratří kazatelů u svatého Klimenta, bratří minoritů u svatého Jakuba, chudých paní u svatého Františka, templářů u svatého Vavřince, špitálníků čili hvězdářů u svatého Petra v ulici německé. A více domů týchž řeholí bylo se svolením řečeného krále postaveno v Českém království.“

4.2 Zbraslavská kronika

Zbraslavská kronika (latinsky *Chronicon Aulae Regiae*) je kronika sepsaná opaty Otou Durynským a Petrem Žitavským v rozmezí let 1305-1338. Název kroniky pochází z latinského

¹⁴ Druhé pokračování Kosmovy kroniky, In: *Fontes rerum Bohemicarum* (dále jen FRB) II, ed. Emler, Josef. Praha, 1874-1875, s. 303.

názvu Zbraslavského kláštera, kde byla kronika sepsána. Kronika je rozdělena do tří knih, z nichž nejdůležitější pro náš výzkum bude kniha první.¹⁵

Templářský řád, konkrétně jednoho z jeho příslušníků, zmiňuje kapitola **XXXIV**.

„...Při příchodu tohoto vévody¹⁶ přišel do Čech bratr z řádu templářského Bertold, zvaný z Gepzenštejna, národností Šváb, muž rozumný a prozíravý, který se pro pevnost své věrnosti úplně zalíbil králi, a po vévodově smrti král mu nedal od sebe odejít, aby poznal v četných hovorech s ním mravy zesnulého přítele a poučen jeho radami zlepšil stav svého království.“¹⁷

Díky této části si můžeme udělat obrázek o tom, jakému vlivu se templářský řád těšil v českých zemích za vlády krále Václava II., a to i navzdory tomu, že v českých zemích nedisponoval tak silnou základnou jako ostatní řády, které sem přišly přibližně o půlstoletí dříve.

Kapitola **CXXI** pak popisuje kromě smrti papeže Klementa V. i události spojené s rozpuštěním řádu.

„Léta páně 1314 dne 20 dubna zemřel pan papež Kliment V. v devátém roku svého stolce...“

...Svrchu řečený papež také vyhladil úplně z lůna církve a zničil onen přemocný a po celém světě slavný řád křižovníků templářů...“¹⁸

Soudobí kronikáři včetně Oty Durynského a Petra Žitavského nemohli tušit, že papež Klement V. templářskému řádu a jeho představitelům v čele s velmistrem Jacquesem de Molay a normanským preceptorem Geoffreyem de Charnay udělil tajně absoluci ve vztahu k obviněním,

¹⁵ Zbraslavská kronika, In: FRB IV, ed. Emler, Josef. Praha, 1882-1884, s. 1-337.

¹⁶ Jednalo se o Rudolfa II. Švábského, který zemřel nečekaně při návštěvě svého švagra, českého krále Václava II.

¹⁷ FIALA, Zdeněk: *Kronika zbraslavská*. ed. Heřmanský, František, přeložil Pavlů, Anna – Heřmanský, František – Mertlík, Rudolf. Praha: Melantrich, 1952, s. 123.

¹⁸ Tamtéž, s. 477.

kteřá proti nim vznesla inkvizice. Tato skutečnost je známá teprve nedávno, roku 2001 totiž italská archivářka a paleografka Barbara Frale objevila ve stínech Vatikánských tajných archivů tzv. Chinonský pergamen.¹⁹

V této kapitole je pak zajímavá i její další pasáž věnující se koncilu ve Vienne roku 1312 ve vztahu k českým zemím.

*„ ... řečeného koncilu se zúčastnil pan Jan, biskup pražský,
ale pana Petra, arcibiskupa mohučského, který byl tehdy s Janem,
českým králem, v Čechách, osvobodil papež na prosby pana císaře Jindřicha od účasti na onom
koncilu. “²⁰*

Třetí a poslední kapitola s označením **CXXII.** se obsahově také věnuje templářskému řádu, a to pro nás velmi cenným opisem buly Ad providam Christi vicarii ze dne 2. 5. 1312, kterou byly majetky templářů převedeny na řád johanitů. Celkově ze zápisků Petra Žitavského můžeme poznat jednoznačné sympatie k řádu templářů a víře v jeho nevinu. Toto tvrzení jen podtrhuje závěrečný odstavec na konci předešlé kapitoly.²¹

*„Ale mínění přemnohých prohlašovalo, že řečený řád nezničila kacířská nákaza,
nýbrž jejich velmi rozsáhlý majetek a lakota zlých lidí. “²²*

¹⁹ FRALE, Barbara. *Templáři*. Vyd. 1. Praha: Argo, s. 141.

²⁰ FIALA, Zdeněk: *Kronika zbraslavská*. ed. Heřmanský, František, přeložil Pavlů, Anna – Heřmanský, František – Mertlík, Rudolf. Praha: Melantrich, 1952, s. 478.

²¹ Tamtéž, s. 481.

²² Tamtéž, s. 478.

4.3 Kronika Františka Pražského

Kronika Františka Pražského (latinsky *Chronicon Francisci Pragensis*) je kronika sepsaná kronikářem Františkem Pražským, působícím za doby Karla IV. Obsahem je závislá do určité míry na Zbraslavské kronice, ale jejich kvalit jako historický pramen nedosahuje.²³

Obsahově se k templářskému řádu vyjadřuje pouze v jednom odstavci, a to k roku **1312**. Jako zdroj zde zcela jistě hrála výše zmíněná Zbraslavská kronika.

„Ale mínla většina, že tento [templářský- T. V.] řád nikoliv kacířství,
ale jejich velké majetky a hrabivost zlých lidí k pádu přivedla.“²⁴

4.4 Neplachova kronika

Neplachova kronika či také *Stručný spisek kroniky římské i české* (latinsky *Summula chronicae tam romanae quam bohemicae*) je jediné známé dílo opatovického opata a kronikáře Jana Neplacha. V tomto díle můžeme najít pouze stejný výčet řeholních domů, které opakuje z výše uvedeného dražického manuskriptu s jediným rozdílem, a to tím, že zde k těmto událostem přiřazuje roky **1249/1250**.²⁵

4.5 Pulkavova Kronika

Kronika Přibíka Pulkavy z Radenína vznikla na popud panovníka Karla IV. z toho důvodu, že prozatím žádný z dosavadních pokusů o zpracování českých dějin nebyl uznán. Kronika začíná

²³ Kronika Františka Pražského, In: FRB IV, ed. Emler, Josef. Praha, 1882-1884, s. 347-356.

²⁴ HONZÍKOVÁ, Milena, ed. *Kroniky doby Karla IV.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, s. 82-83.

²⁵ Neplachova kronika, In: FRB III, ed. Emler, Josef. Praha, 1878-1882, s. 473.

stavbou babylonské věže a zmatením jazyků a končí rokem 1330. Na vzniku kroniky se společně s Přibíkem podílel i sám Karel IV.²⁶

Templářskému řádu se zde věnuje odstavec k roku **1273** v souvislosti s markrabětem braniborským Ottou Malým. Ten se po smrti své choti Hedviky rozhodl, že do templářského řádu vstoupí v roce 1273.

*„Potom si Otík, syn Oty III. a bratr zmíněného Oty Dlouhého,
vzal za manželku dceru římského krále Rudolfa.*

Po její smrti vstoupil do řádu templářů.

Nějaký čas v něm bojoval a potom přijal v Leníně řád a šat cisterciácký...“²⁷

5. Kroniky a historické práce na přelomu středověku a následujících období

Templářům se i v pozdějších dobách od jejich zrušení věnovala spousta kronikářů, historiků a anonymních badatelů. V této kapitole, jak jsem již zmínil v úvodu práce, se budu primárně zabývat Václavem Hájkem z Libočan a rozbořem jeho kroniky, která může být právě odrazovým můstkem ve mnou zkoumané problematice. Výběr následujících autorů a jejich děl může působit náhodně, a leckdy mi k tomu pomohlo štěstí či náhoda, jak je tomu v případě Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic, avšak budou vybírání cíleně, a to především díky tomu, že ve valné většině z Hájka čerpali.

5.1 Hájkova kronika česká

Václav Hájek z Libočan byl kronikář, kněz a spisovatel působící v 16. století. Se svojí Kronikou českou se stal jedním z nejznámějších, ale také zároveň nejkontroverznějších autorů. Pro

²⁶ Přibík Pulkava z Radenína, In: FRB V, ed. Emler, Josef. 1893, s. 1-326.

²⁷ HONZÍKOVÁ, Milena, ed. *Kroniky doby Karla IV.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987, s. 374-375.

jednu stranu byl vzorem a byl jimi uznáván, dle druhých si více než jiní kronikáři své příběhy dokresloval k větší poutavosti a zároveň se tak dopouštěl mnoha omylů. Oblíbený byl především v širších lidových vrstvách, v jeho době to byl svým způsobem „bestseller“. Když se ale vrátíme k jeho omylům a výmyslům, musíme si položit otázku, zdali si opravdu vymýšlel, když zaznamenal to co nikdo jiný předtím. Například měl tu možnost studovat zemské desky Království českého. Ty posléze všechny shořely až na jediný kvatern z let 1316-1325²⁸ při velkém požáru Malé Strany a Pražského hradu dne 2. června roku 1541.²⁹

V kontrastu s předchozími kronikáři (Pokračovatelé Kosmovi, Petr Žitavský atd..) nám jeho kronika pomohla v několika událostech. Zmínit můžeme například boje pohanů proti křesťanům v roce 995 našeho letopočtu. Je zde zmíněno pohanské opevnění s názvem Srnobog, ležící naproti Kluku, což jsou dnešní Klukovice jako součást hlavního města Prahy. Může se to zdát jako výmysl už jen z toho hlediska, že tuto událost jiní kronikáři nezaznamenali. Opak se nyní stal pravdou. Tato událost později vedla k objevu hradiště v Butovicích v dnešní Praze 5.³⁰

Dále je také potřeba uvést objev původní rotundy v místě kostela sv. Vavřince v Praze 1 inspektorem památkové rezervace Vladimírem Pišou. Důležité je, že o kostele (rotundě) už Václav Hájek z Libočan věděl a ve své kronice uvedl, že kostel už stál na místě, když templářský řád do Prahy přišel kolem roku 1230. Můžeme tak už s jistou odvahou říci, že by bylo chybou odsuzovat všechny informace v kronice jako nevěrohodné a hodnotit ji negativně jen díky skutečnosti, že

²⁸ Zemské desky, In: *Reliquiae tabularum terrae citationum vetustissimae*. ed. Dvorský, František – Emler, Josef. Praha 1868.

²⁹ POCHE, Emanuel a kol. *Čtvero knih o Praze. Praha na úsvitu nových dějin*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1988, s. 46.

³⁰ Tomuto tématu se dále věnuje ve své bakalářské práci pod názvem *Raně středověké hradiště v Butovicích – Butovicích* Kateřina Dostálová.

prostě a jednoduše nevěříme ani informacím, pravda, v mnoha místech kroniky chybných a již vyvrácených, které zde Hájek podává.³¹

Svá poslední léta dožil snad náhodou právě v klášteře u sv. Anny, kde roku 1553 zemřel a zde také byl i pochován.

Kronika se templářským řádem zaobírá celkem hojně. První ze zápisů pojednává o jejich založení roku 1120 v Jeruzalémě.

„Léta 1120 byli sú v Jeruzalémě nějací rytíři a ti měli svooj byt nedaleko od chrámu a hrobu Božího a slauli Templáři, a ti se počali tu za Gelasia papeže.“³²

Kapitola dále pokračuje vyprávěním o poutnících směřujících k Jeruzalému a nebezpečí na ně číhajícímu v podobě Saracénů a jiných pohanů. Zde správně vysvětluje důvod vzniku templářů jako reakci na ohrožení poutníků ze strany Saracénů. Papež Honorius II. jim pak v důsledku udělil v nošení bílý plášť jako symbol čistoty, papež Inocenc II. zase červený kříž. Nakonec uvádí jméno sv. Bernarda z Clairvaux jako autora řehole pro templářský řád.

Další zmínka k templářům se váže k roku 1232, tentokráte už k českým zemím.

„Roku toho v lidu českém počalo ruosti veliké náboženství, kteréžto pocházelo z hojnosti zlatta a stříbra a velikého bohatství, tak že sú páni nejznamenitější v království Českém opauštějice manželky, dávali se do zakonuo, zvláště do zákona řádu Templářského.“³³

³¹ BORKOVSKÝ, Ivan: *Objev templářského kostela v Praze*. In: Archeologické rozhledy IX, Praha, 1957, s. 500-507.

³² HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká. [Díl] 3, Čechy vévodské: r. 1101-1253*. Editor Václav FLAJŠHANS. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929, s. 74-75.

³³ Tamtéž, s. 409.

Stejně tak jako v zemích Francie, Španělska či Outremeru, i v českých zemích, byť v ne tak velkém rozsahu, řád potřeboval finanční podporu spjatou se získáváním nových členů. V našem prostoru můžeme například zmínit synovce pražského biskupa Tobiáše z Bechyně, Tobiáše. Jeho strýc oslovuje dokonce i velmistra templářů Viléma z Beaujeau s žádostí o podporu. Je tedy pravděpodobné, že se chtěl vydat na pouť do Svaté země. Zdali se připojil k řádu templářů, nemůžeme s jistotou potvrdit, neboť biskup Tobiáš z Bechyně oslovuje zároveň i velmistry řádu johanitů a německých rytířů.³⁴

Další odstavce pojednávající o řádu se vztahují k roku 1253.

*„Při tom čase bratří zákona Templářského svuoj klášter,
jenž slul sv. Vavřince v Jeruzalemě, v Větší Praze nákladně stavěli.
A toho díla byl největší puovod Petr Ostrev, jinak Berka,
jenž byl toho času najvyšším mistrem zákona Templářského.“³⁵*

Stejně jako i předchozích kronikách, i zde můžeme templáře vidět jako vlastníky na kostel přestavěné rotundy zasvěcené sv. Vavřinci, který zde nese přízvisko v Jeruzalémě. Zajímavější je však zmínka o Petru Berkovi z Dubé, označeného za mistra řádu. O něm se Hájek zmiňuje dosud jako jediný z kronikářů a v žádné z dochovaných listin vztahujících se k řádu templářů na našem území se jméno Petra Berky z Dubé nevyskytuje. Z historického hlediska tak můžeme existenci Petra Berky z Dubé považovat za vymyšlenou. V době jeho údajného života totiž Berkové z Dubé zatím žili společně s Ronovci, ze kterých se až později jako samostatná linie vyčlenili. Navíc jméno Petr se v rozrodu Ronovců ve 13. a 14. století nevyskytuje.

³⁴ BARBER, Malcolm: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Vyd. 1. Praha: Argo, s. 414.

³⁵ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká. [Díl] 3, Čechy vévodské: r. 1101-1253*. ed. Flajšhans, Václav. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929, s. 452-453.

Předposlední část věnující se templářům patří roku 1307 a popisuje napjaté vztahy mezi českými pány, konkrétně Bavorem III. ze Strakonice a Vilémem z Hazmburka (Valdeka), a nově zvoleným českým králem Rudolfem Habsburským.

„...že někteří páni chuti k němu nemají...

*...Jako Bavor Strakonický, kterýž maje pod svú zprávu zákon Rodýzský a Templářský,
držal zámek Zvíkov, a Vylém z Hazmburgka a z Valdeka,
kterýž Křivoklát držal, a jiní mnozí,
kteříž se jich přidržali, vše pod zákonem Templářským.³⁶*

Text pokračuje konstatováním nespokojenosti Rudolfa Habsburského, který následně svolává vojsko a snaží se dobýt Horažďovice, jedno z měst Bavora Strakonického. Svůj plán však uskutečnit nestihne, neboť umírá ve svém obléhacím stanu na úplavici dne 3. července roku 1307.

Poslední pasáž v kronice věnující se řádu templářů je zasazena také do roku 1307. Věnuje se zrušení řádu a Hájek zde uvádí možné příčiny, proč k tomuto činu vůbec došlo. Celkem zmiňuje šest důvodů:³⁷

- 1) zanedbávání své povinnosti boje proti nepřátelům křesťanství
- 2) najímání laiků, aby za ně sloužili mše a modlili se k Bohu
- 3) velmi krátkou dobu strávenou modlením
- 4) nemožnost přijímat do řádu osoby chudší
- 5) naopak upřednostňování vstupu bohatých do řádu
- 6) protivení se křesťanstvu skrze svůj ohromný majetek

³⁶ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká. [Díl] 4, Čechy královské: r. 1254-1347.* ed. Flajšhans, Václav. Praha: Česká akademie věd a umění, 1933, s. 200.

³⁷ Tamtéž, s. 201.

Kronika dále obsahuje tzv. dodatek, ve kterém Hájek popisuje seznam klášterů, které dle něj patřily templářskému řádu³⁸ a kterým se v následujících odstavcích budu věnovat.

5.1.1 Kostel Svatého Vavřince v Starém městě Pražském, jenž slove v Jeruzalémě

Templářský kostel u sv. Vavřince je jedním z mála listině a dokonce archeologicky potvrzených templářských majetků na našem území. Především se jednalo o kostel, při kterém zcela jistě nechyběl špitál. Téměř jistě to byl jeden z předních templářských klášterů v provincii Čechy, Morava a Rakousy, jehož existenci popisuje i výše zmíněný zápis vztahující se k Rukopisu dražickém v „Druhém pokračování Kosmovy kroniky z roku 1340, což je pak následně přepsáno i v Neplachově kronice (byť s datem 1250).³⁹

5.1.2 Hrad Bezděz

O přítomnosti templářů na Bezdězi vypráví mnoho autorů, ovšem však bez listinných důkazů. Všichni vycházejí pravděpodobně z Hájka, který Bezděz v dodatku ke Kronice české v seznamu templářských klášterů uvádí. Maxmilián Františen Millauer dokonce uvádí, že Bezděz patřilo mezi sídlo velkokomtura bezdězského Jana z Vartemberka, což je samozřejmě nesmysl. Jméno Jana z Vartemberka existuje, pouze však jako smyšlená postava z románu *Templáři v Čechách* Prokopa Chocholouška. Myšlenku vlastnictví hradu templáři podporuje i Josef Edmund Horký, odvolává se však na Hájka z Libočan.⁴⁰ Tyto názory přetrvávají i u

³⁸ HÁJEK Z LIBOČAN, Václav a Petr VOIT. *Kronika česká*. ed. Linka, Jan. Praha: Academia, 2013, s. 1109-1110.

³⁹ BORKOVSKÝ, Ivan: *Objev templářského kostela v Praze*. In: *Archeologické rozhledy IX*, Praha, 1957, s. 500-507.

⁴⁰ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 224.

novějších autorů. Například Zdeněk Hoffman v komentáři k pověsti Poklad na Čertově věži tvrdí, že u některých autorů se vyskytla domněnka, že kolem roku 1300 vládl na Bezdězi nechvalně proslulý řád duchovních rytířů templářů. Je zde potřeba připomenout, že všichni badatelé dělají základní chybu. Všichni soustřeďují jen a pouze na hrad. Není pak velkým překvapením zjištění, že hrad byl v té době královský, a že tam nejsou žádné listinné doklady o tom, že by kdy hrad templářům patřil. Templáři však bývali častými hosty – dalo by se snad říci ozdobou panských i královských sídel. Spíše nežli v areálech hradů mívali pozemky pro svá sídla, ať už klášter, komendu či obyčejný statek, vyhrazena v podhradí. Co se jejich sídel týče, nikdy nepatřila kromě hradů mezi nijak pevné objekty. Jednalo se spíše o malé, polodřevěné či jen dřevěné objekty. Na hradech pak za normálního průběhu okolností sloužili mše, tak jak tomu s velkou mírou pravděpodobnosti, díky přítomnosti krásné gotické kaple původně zasvěcené sv. Michalovi, mohlo být také na Bezdězu.

5.1.3 Hrad Zvíkov

Zvíkov, německy Klingenberg, sice vyjmenovává ve svém seznamu templářských klášterů v dodatku ke Kronice české roku 1541 Václav Hájek z Libočan, ale jako ve většině případů, i zde musíme dodat, že je potřeba použít kritický náhled. Po Hájkovi to opakuje několik autorů, aniž by uvedly nějaké indicie. Například Josef Wilhelm Graf ve svých Dějinách templářů v Čechách píše, že hrad byl vždy královský.⁴¹ Teprve po smrti Václava III. roku 1307 se jej zmocnil svobodný pán Bavor ze Strakonice, který měl ve znaku černou střelu v červeném poli s hraběcí korunkou. Dále pak spekuluje, že stejně jako v případě Bezdězu, Křivokláta a Hluboké, na hrad templáře dosadil král Václav II. Dochované nástěnné malby, například obraz svatého Kryštofa, nic templářského nenaznačují. Nakonec i skutečný popis znaku dle Grafa

⁴¹ GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*, C. W. Enders, 1825, s. 103-104.

nesedí. Ve skutečnosti měli Bavorové ze Strakonice sice stělu, ale modrou s červeným střelištěm a ve zlatém poli. Z dostupných zdrojů můžeme také dodat, že rod se upínal spíše místo templářů na maltézské rytíře. Můžeme tak říci, že templáři na Zvíkově nikdy přímo nepůsobili.

5.1.4 Hrad Hluboká nad Vltavou

Hlubokou, německy Frauenberg či Fronburg uvádí v seznamu templářských „klášterů“ Hájek v Kronice české v dodatku, po něm to jako v mnoha případech opakují všichni následující, například Pešina, Millauer, Graf, Horký nebo Pelcl, ten však na rozdíl od ostatních s připomínkou, že to nemusí znamenat, že uvedené hrady templářům musely patřit. Zde můžeme uvést souvislost s údajným klášterem na Zvíkově od Josefa Wilhelma Grafa.⁴² Jeho spekulace o tom, že byla Hluboká darována templářům Václavem II., jsou díky důkazům vlastnictví vyvráceny. Hrad byl jako takový spravován sám králem, a to prostřednictvím purkrabího, nebo byl dáván do zástavy několika šlechtickým rodům. Jako majitele ve 13. století můžeme uvést Vítka z Hluboké, který patřil k rodu Vítkovců. Z dalších pak například pana Dobeše z Bechyně či Viléma z Landštejna. Ten umírá roku 1356, dávno po zrušení templářského řádu. Umístění jejich sídla tedy na Hluboké nehledejme, jelikož se jednalo pouze o domněnku převzatou následovníky Václava Hájka z Libočan.

5.1.5 Hrad Křivoklát

Křivoklát, později Nový hrádek, Hrádek nebo Pürglitz, byl v dané době prokazatelně královským hradem a templářům nikdy nepatřil. I přesto je s nimi často spojován. Zde však můžeme zmínit Josefa Edmunda Horkého⁴³ a jeho dílo *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy,*

⁴² GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*, C. W. Enders, 1825, s. 99.

⁴³ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 216-217.

Dějiny, ve kterém shrnuje, že Křivoklát byl například Hájkem a Pešinou zařazen mezi bývalé majetky templářů, ale přece je to nepravděpodobné, protože v oné době, kdy templářských řád v Čechách kvetl, byl hrad v majetku krále. Dále pak pokračuje výčtem purkrabích, zmínka o tom, že se hradu zmocnil Vilém Zajíc z Hazmburka a že až po jeho smrti se hrad dostává zpět ke králi Janu Lucemburskému.

5.1.6 Hrad Staré Hrady

Staré Hrady, nebo jen Starou, uvádí Hájek jako templářské ve svém dodatku ke *Kronice české*. Po něm ji jak uvádějí další, například Pelcl, Millauer, Graf nebo Horký. Možná templářská přítomnost se pak následně odráží v pověstech. Josef Wilhelm Graf například uvádí, že tento starý, na zříceninách hradu Stará postavený zámek leží v bydžovském okrese a náleží ke Kopidlnu.⁴⁴ Tamní obyvatelé prý udržují pověst, že zde měli templáři své sídlo. Proti němu vystupuje August Sedláček, který tvrdí, že se Stará prvotně vyskytuje jako zemanská tvrz a můžeme za jisté pokládat, že tu templáři nebývali, neposkytuje však o tom žádné důkazy. První zmínka o Staré pochází až z roku 1340, ale to neznamená, že tak není mnohem starší. Hrad i s vesnicí tak mohli templářům i patřit, ale jelikož nejsou listinné důkazy, můžeme se o tom jen a pouze dohadovat.

5.1.7 Sídlo na Vamberce

Vamberk, německy Waldenberg, uvádí jako templářské sídlo ve svém dodatku ke *Kronice české* Václav Hájek z Libočan. Po něm tyto informace přebírají Pelcl, Millauer, Graf či Horký. Josef Edmund Horký jej stručně popisuje jako město nebo městečko v Královehradeckém kraji s rozpadlým hradem, který dle Pešiny měl sloužit templářům. K Vamberku se nedůvěřivě ve

⁴⁴ GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*, C. W. Enders, 1825, s. 96-97.

stručnosti zmiňuje i August Sedláček, který píše o „bajce s přebýváním templářů“.⁴⁵ Zajímavější je lokalita Mníšek, který býval lokalitou usedlých řeholníků. Pokud kdy templáři sídlili ve Vamberce, tak je Mníšek určitě pravděpodobnější než hrad či poplužní dvorec, ale o tom se díky nedostatku listinného materiálu můžeme jen dohadovat.

5.1.8 Hrad Lemberk

Lemberk patří do výčtu klášterů uvedených v dodatku Kroniky české Václavem Hájkem z Libočan. Nejspíše o století později tyto informace pak přebírá Pešina, u kterého můžeme vidět jistou oblíbenost mezi dalšími, kteří od něj přebírají informace, například Pelcl, Millauer, nebo Horký.⁴⁶ Podle nich na Lemberku existovala i řádová komenda. August Sedláček zde zase vystupuje proti jejich přítomnosti s poznámkou, že pověst o nich se podobá nepravdě, stejně jako jiná pověst, ve které se hledá na Lemberce templářské sídlo.⁴⁷ Je potřeba dodat, že musíme rozlišovat komendu a klášter, navíc, ve většině případů se nejednalo ani o jednu z těchto podob, mohla to být buď tvrz, nebo hrad. Tuto skutečnost však nerozlišovat ani Hájek, který má pro vše termín „klášter“, dnes se už však písemně nedoložené majetky nedají dále specifikovati. Je známé, že pro přední české rody byla čest mít příslušníky řádu templářů na svém panství, i jako hosty. Můžeme to považovat v té době za prestižní událost. Je tedy možné, že zde jako hosté určitou dobu pobývali, případně sloužili mše ve zdejší kapli. Díky však jedinému odkazu v podobě Hájkova dodatku ke kronice se lze spíše naklonit tvrzení, že zde nikdy nepůsobili a všechny cesty templářů na Lemberk tak pocházejí z jeho fabulací.

⁴⁵ SEDLÁČEK, August: Hrad, zámky a tvrze Království českého, II. díl, Praha, 1998, s. 257-269.

⁴⁶ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 223.

⁴⁷ SEDLÁČEK, August: Hrad, zámky a tvrze Království českého, X. díl, Praha, 1998, s. 270-281.

5.1.9 Hrad Řepín

„Starý hrad v Boleslavském kraji patřil templářům“

Takto výstižně charakterizuje působení templářského řádu na Řepíně Josef Edmund Horký, který tuto informaci převzal od Hájka z Libočan a Pešiny z Čechorodu. Dále ji použili výše zmínění Pelcl, Millauer, Graf a Horký.⁴⁸ Řepín se v pramenech poprvé vyskytuje v roce 1207, kdy ji do držení získal řád německých rytířů. V jejich moci zůstal až do roku 1411, kdy majetek řádu byl zabrán Václavem IV. V obci máme doloženou komendu, ne však templářskou, nýbrž německých rytířů. O přítomnosti řádu templářů na Řepíně tak kromě Hájka nemáme žádné důkazy působnosti, a je více než pravděpodobné, že si tuto informaci pouze vymyslel. Tvzení o působení dvou rytířských řádů v jedné, navíc menší obci, se tak již na první pohled zdá krajně nereálné. Ve Svaté zemi byla situace právě naopak. Rytířské řády vedle sebe působily v mnoha hradech i tvrzích, měli však striktně vymezené své pozemky, a jelikož se snažily získat co nejvíce slávy pro sebe, nežádka se stávalo, že když na ulici potkal templář johanitu, bez rozmýšlení tasil meč, tak jak se to stalo v Akkonu ve 13. století.⁴⁹

5.1.10 Sídlo na Budyni

Budín, jak se dřív Budyně nazývala, patří do výčtu klášterů templářského řádu sestaveného Václavem Hájkem z Libočan v dodatku Kroniky české. Josef Wilhem Graf tvrdí, že templáři v Budyni měli rezidenci, kterou ve zdejším zámku dokazuje nástěnná malba, na které je zobrazen templář oděný v červené a bílé, tedy řádových barvách.⁵⁰ Vedle se nachází další řádové znaky, dále pak štíty českých šlechtických rodů, kterých má být celkem 17, mají snad

⁴⁸ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 226.

⁴⁹ PHILLIPS, Charles: *Křížové výpravy*. Praha, 2010, s. 213

⁵⁰ GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*. C. W. Enders, 1825, s. 95-96.

být považovány za donátory řádu? Bohužel tato památka již není k dispozici, neboť v letech 1822 až 1823 muselo být zdivo pro jeho špatný stav strženo. K Budyni se vyjadřuje i August Sedláček, jak už je jeho zvykem, kriticky, a aniž by řád vůbec studoval. Snaží se vysvětlit, že daný obraz pochází až z pozdějších dob, i když to spíše možnost přítomnosti templářů podporuje. Celkově jsou zde silné indicie o přítomnosti templářů, i když jen v podobě výše zmíněné malby a pověstí. Indicie jsou ale silnější než v Blatné, kterou sice Hájek ve svém dodatku neuvádí, ale v odborné literatuře je běžně k templářským sídlům zahrnována, a to i přes chybějící důkazy. Ve svých seznamech ji zahrnují například Tomáš Durdík⁵¹ nebo Zdeněk Fiala.

5.1.11 Tvrz Jezbořice

Ves Jezbořice je uváděna jako jedna z lokalit, kde se dle dodatku Hájkovi Kroniky české měl vyskytovat klášter templářského řádu. Od něj pak tyto informace uvádějí například Millauer, Horký, nebo také Augustin Sedláček.⁵² Ten Jezbořice uvádí v poznámce k pardubickému zámku, že na jižní straně od kostela sv. Václava existuje pahrbek, na kterém kdysi stávala tvrz. K otázce působení templářského řádu se zde stejně jako u ostatních lokalit vyjadřuje skepticky. Neprokazuje se dle něj, že by zde stávalo sídlo templářské a že to tvrdí kronikáři, není možné prokázat. Stejně tak to nemohou dokázat ani dějiny samotné obce. Celkově o Jezbořicích v raném a na počátku vrcholného středověku nevíme téměř nic. Pouze tu věc, že ke konci 11. století tu stával knížecí dvorec, který byl posléze darován olomouckým biskupům, kteří zde vytvořili manský statek. Ten byl ke konci 15. století připojený k pardubickému panství.

⁵¹ DURDÍK, Tomáš: České hrady. Praha, 2008, s. 317-319.

⁵² SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého, I. díl, Praha, 1998, s. 137.

5.1.12 Město Písek, kde zámek

O přítomnosti templářů v Písku mluví hodně autorů, ale nikdo nedodává žádné listinné důkazy. Všichni vycházejí z Hájka a jeho dodatku ke Kronice české. Po něm tak tyto informace dále udávají Pelcl, Millauer, Graf, Horký, František Skřivánek nebo také Jaroslav Šedivý. Josef Wilhelm Graf charakterizuje Písek jako svobodné královské krajské město, které má ve znaku půlměsíc s hvězdou a které přišlo do rukou templářům.⁵³ První zmínku o hradu můžeme zasadit do roku 1254, kdy byl budován za Přemysla Otakara II. Ten zde také rád pobýval, hrad měl jak obranný, tak reprezentativní charakter. Dostavěn byl až roku 1306 a dosud žádné prameny se k templářům nevyjadřují. Až na jednu malou věc tak můžeme přítomnost templářů na píseckém hradě vyloučit. Tou věcí jsou znaky na štítě – půlměsíc a šesticípé Davidovy hvězdy. Takové vyobrazení má v převážné většině našich erbů alespoň nějakou spojitost se Svatou zemí a křížovými výpravami.

5.1.13 Hrad Kunětická hora

Kunětickou horu a její templářský klášter zmiňuje Hájek ve svém dodatku ke Kronice české, avšak jako ve valné většině případů, listinné důkazy chybí. Informaci dále přebírají Pešina, Pelcl, Millauer, Graf, Horký,⁵⁴ nebo z novějších autorů například Martin Stejskal. Co se původního hradu týče, jako první majitel zde vystupuje Diviš Bořek z Miletínka (1421), který původní nevelký hrad přestavěl a značně jej rozšířil. Majetkové poměry před touto dobou neznáme, teoreticky by to

⁵³ GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*. C. W. Enders, 1825, s. 111-112.

⁵⁴ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 223.

mohl být i jeden z hradů, který templáři vlastnili. Neexistují však důkazy a pravděpodobně už jen stěží nějaké nalezneme.

5.1.14 Hrad Žleby

Další z výčtu údajných templářských klášterů pocházející z dodatku Hájkovy Kroniky české. Všichni ostatní pak dále vycházejí patrně z Hájka a jeho „zdroje“. Zmiňují se o něm Pelcl, Graf, Horký, z novějších autorů například Martin Stejskal nebo František Skřivánek. Žádné listinné důkazy ke klášteru ve Žlebích neexistují. Josef Edmund Horký Žleby popisuje jako město či městečko v čáslavském kraji se zámek, který s odkazem na Václava Hájka měl patřit templářům.⁵⁵ Z historie se dozvídáme, že hrad Žleby byl založen někdy ve 13. století Jindřichem z Lichtenburka, případně jeho synem Hynkem, nazývaným také Jindřich (mladší z Lichtenburka). Po Hynkovi z Lichtenburka vlastnil Žleby jeho bratr Václav ze Žlebů a po smrti jeho syn Hynek ze Žlebů, který se posledně připomíná roku 1347. Co se týče zdejšího působení templářů, žádné prameny kromě Hájka Žleby nezmiňují, můžeme je tedy zařadit k výčtu jeho fabulací.

5.1.15 Hrad na Nižberce

Josef Edmund Horký popisuje klášter na Nižboru jako starý hrad v berounském kraji, který byl majetkem templářů, a že se zakládá na svědectví Hájkově z Kroniky české a kterého Pešina z Čechorodu opakuje. August Sedláček ze zase skepticky uvádí, že Nižbor templářům nepatřil. Měl pravdu, byl totiž královským hradem.⁵⁶ Měl ho v oblibě král Václav II., poté i císař Karel IV., který jej pak dokonce zařadil mezi hrady Koruně nezcizitelné do Majestas Carolina. Působení templářů, zde úplně vyloučit nemůžeme. Existují indicie, že kolem roku 1307, v neklidné době po vymření

⁵⁵ Tamtéž, s. 228.

⁵⁶ SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého, VIII. díl, Praha, 1998, s. 71-79.

Přemyslovců se templáři účastnili obsazování hradů – Křivoklát, možná i Nižbor, Vilémem Zajícem z Valdeka.

5.1.16 Hrad na Svadově

Stejně jako u předchozího „kláštera“, i zde začnu popisem Svádova od Josefa Edmunda Horkého. Ten jej popisuje jako přidružené městečko a hrad při Labi v Litoměřickém kraji.⁵⁷ Také je jako ostatní připisován Hájkem a Pešinou k českým templářským majetkům. Augustin Sedláček Svádov přisuzuje před rokem 1179 křížovníkům Svatomářským, tedy johanitům. Svádov se na přelomu 13. a 14. století dostává do držení Vartemberkům, odnoží rodu Markvarticů, kteří vlastnili Lemberk. V 16. století byl hrad přestavěn na renesanční zámek, který byl později v 19. století stržen, jelikož byl nevyužívaný a chátral. V době středověku tu tak máme prokázané vlastnictví johanitů, kteří vlastnili jak hrad, tak i ves. Stejně tak jako v případě Řepína, i zde se zdá nepravděpodobné soužití dvou rytířských řádů v jedné obci. Nabízí se otázka, zda si Hájek nespletl templářský řád s johanity.

5.1.17 Hrad Toužetín

Jako všechny ostatní „kláštery“, také Toužetín patří do výčtu dodatku Kroniky české Václava Hájka z Libočan. Josef Edmund Horký nám jej charakterizuje jako hrad v Rakovnickém kraji, který dle Hájka a Pešiny měl náležet mezi templářské majetky. Stejně jako výše uvedení, tuto informaci dále převzali Pelcl, Millauer, Graf a Sedláček.⁵⁸ Co se nejstarší zprávy o vsi Toužetíně týče, pochází z roku 1228, kdy patřila ke statkům svatojiřského kláštera na Pražském hradě. Vlastnictví pak bylo potvrzeno klášteru papežem Řehořem IX. roku 1233. Pak zde existuje až podezřele veliká propast,

⁵⁷ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 227.

⁵⁸ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, I. díl, Praha, 1998, s. 224-225.

kteřá končí v roce 1316. To se ves připomíná jako vlastnictví Dmitra a Liděře. Hrad se připomíná ještě později, a to roku 1372, ale pravděpodobně bude mnohem starší. Byla to vodní pevnost uprostřed močálu s přístupem po dřevěném mostě. Působení templářů stejně jako Hájkův zdroj o Toužetíně neznáme, ale vlastnictví tvrže řádem se tak díky jedinému prameni zdá více než nepravděpodobné.

5.1.18 Sídlo a hrad na Dobříši

Dobříš, společně s hradem Vargač, je poslední ze seznamu templářských majetků Václava Hájka z Libočan a jeho Kroniky české. Od něj je tato informace dál přejímána Pešinou z Čechorodu, na kterého se dále odvolávají nám již známí Pelcl, Millauer, Horký, nebo například Jaroslav Šedivý. V souvislosti s templáři je zde i zastoupení pověstí. Josef Edmund Horký, jak je již jeho dobrým zvykem, prvně informuje o poloze. Dobříš je tvořen hradem a městem, nacházejícím se Berounském kraji a již Hájek s Pešinou jej zahrnují mezi vlastnictví templářů v Čechách.⁵⁹ Dobříš byla zprvu sice královským vlastnictvím, ale po zrušení templářského řádu patřila společně se zlatými doly v Kníně augustiniánského kláštera v Ostrově pánům z Rožmberka. Martin Stejskal zase dodává, že dle některých starších pověstí mají být symbolem připomínajícím templáře dvě starobylé budovy na Vargači, které jsou pozůstatkem jejich kláštera.⁶⁰ Dobříš je prvně uváděna jako královský statek v roce 1252, neboť zde tehdy pobýval i král Václav I. Jednooký. Když se podíváme o 10 let dále, už je v soukromých rukou, když patřila Rožmberkům. Jeho výhodná poloha na Pasovské silnici, a zároveň uprostřed lesa, později přiměla krále Jana Lucemburského, že statek, nebo už v té době tvrz, získal pro Korunu a přebudoval jej na hrad, který se pak stal sídlem pro králova nejvyššího lovcího. Není vyloučené, že by tu templáři nějaké sídlo

⁵⁹ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845, s. 218-219.

⁶⁰ STEJSKAL, Martin: *Labyrintem tajemna*. Praha, 1991, s. 264.

nemohli mít. Nemusel být přímo na hradě Vargači, ale někde kousek poblíž, například na místě dnešního zámku. Horký se domnívá, že jejich působení je reálnější spíš během vlády Rožmberků nebo až po nich. Vodítkem může být třeba název hradu. Vargač, či varkač znamená „plášť“. Může se toto pojmenování odvíjet od působení rytířů na hradě a tak dali vzniknout názvu vrchu i budoucímu hradu? Pravděpodobně se pouze tak jako v mnoha ostatních, již výše zmíněných případech, nechal inspirovat Václavem Hájkem z Libočan.

5.1.19 Shrnutí

Václav Hájek z Libočan v dodatku ke své Kronice české uvádí celkem 18 míst, kde podle něj templářský řád držel a spravoval majetky. Nutno poznamenat, že se téměř ve všech svých umístěních až spletl. Jediná doložená rotunda/kostel jak listině, tak archeologicky, je kostel sv. Vavřince v Praze na Starém městě Pražském. Těžko říci, z jakých zdrojů Hájek čerpal. Templáři však nebyli jediným řádem, u kterých provedl výčet sídel a majetků. Totéž je v dodatku učiněno s celkem 20 řády, jak rytířskými, tak duchovními. Jmenovat můžeme například řád svatého Jana Jeruzalémského, cisterciáky či premonstráty. Možné prozkoumání jejich majetkové struktury uvedené Hájkem by napomohlo objasnit problematiku templářů, například záměnou majetků jednotlivých řádů, tak jak by se to nabízelo například u Svádova.

5.2 Bartoloměj Paprocký z Hlohol

Narozen v Polsku, Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle byl historik, genealog a heraldik. Kromě těchto činností byl i básníkem. Důležité pro nás je jeho dílo s názvem **Zrcadlo slavného markrabství Moravského**. Zde můžeme najít např. vyobrazení erbů rytířských řádů, včetně řádu templářského. Na následujících stranách je pak také jejich podrobný popis.⁶¹ Z něj však žádná překvapivá odhalení nečekejme.

5.3 Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic

Jeden z významných českých šlechticů, popravených po bitvě na Bílé hoře, byl mimo jiné také hudebník, spisovatel a hlavně cestovatel. V jeho díle nazvaném *Putování aneb Cesta z království českého do Benátek a odtud do země Svaté, země judské a dále do Egypta a velikého města Kairu, potom na horu Oreb, Sinai a sv. Kateřiny v pusté Arábii ležící* se kupodivu věnuje i řádu templářských rytířů, popisuje jejich vznik, poslání a nešťastný zánik. Kromě templářů se věnuje například i johanitům, calatravským rytířům nebo také řádu rytířů z Montesy.⁶² Popisuje zde hlavně vznik, cíle řádů, případně jejich rozlišování a oblasti působení.

5.4 Tomáš Pešina z Čechorodu

Další z významných dějepisců a spisovatelů, který se na rozdíl od jeho současníka Bohuslava Balbína rozhodl nepsat latinsky, ale česky. Důvod byl prostý, chtěl, aby si jeho díla mohli přečíst i jeho krajané. Svůj slib dodržel však jen z části. K jeho připravovanému Moravopisu sepsal pouze český úvod Předchůdce Moravopisu (latinsky *Prodromus Moravographiae*),

⁶¹ PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj: *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, Prostějov, 1593, s. 620- 623.

⁶² HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, Kryštof. *Cesta z Království Českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a Sv. Kateřiny v Pusté Arábii*. Praha: František Řivnáč, 1854, s. 244-253.

z plánovaného díla poté sepsal už jen první svazek popisující dějiny válek na Moravě do roku 1526 jménem Války moravské (latinsky *Mars Moravicus*). V Prodromu můžeme k templářskému řádu najít údajný seznam jejich hradů, například Špilberk, Veveří nebo Templštejn, který snad jako jediný z výčtu můžeme opravdu zahrnout do skutečného vlastnictví řádu.⁶³

5.5 František Martin Pelcl

Český významný historik a buditel František Martin Pelcl jako první ze všech dějepisců napsal pojednání speciálně se zaměřující na templáře v českých zemích. Vyšlo ve třetím díle *Neuere Abhandlungen der Königlichen Böhmischen Gessellschaft der Wissenschaften* (česky přeloženo jako *Nová pojednání Královské české společnosti nauk*) pod názvem *Beiträge zur Geschichte der Tempelherren in Böhmen und Mähren* (česky *Příspěvky k dějinám templářů v Čechách a na Moravě*).⁶⁴ Velká část je i obsažena v jeho nejznámějším díle, čtyřdílné *Nové kronice české*, která měla sloužit jako náhrada kroniky Václava Hájka z Libočan a připravit tak půdu pro působení další významné osobnosti na tomto poli, Františku Palackému.

5.6 Maxmilián František Millauer

Tento významný profesor teologie a v roce 1834 rektor Pražské univerzity sepsal po Františku Martinu Pelclovi druhé dílo věnující se templářům na našem území pod názvem *Böhmens Denkmale der Templeherren* (do češtiny přeloženo jako *České památky templářů*). Na jednu stranu jsou v díle obsaženy pouze Čechy, na druhou je jim věnována celá kniha. Co však bylo přidáno na velikosti, bylo ubráno na kvalitě obsahu. Templářům jsou zde přičítána veškerá

⁶³ PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš: *Prodromus Moravographiae*, Litomyšl, 1663, s. 406-409.

⁶⁴ PELCL, Martin František: *Příspěvky k dějinám templářů v Čechách a na Moravě*, Gerlische Buchh, 1798, s. 209.

tajemství, vše nejasné, neobyčejné až mystické. Autor se tyto záhady snažil kriticky objasnit, leč zaplétá se do nich a společně s tím, že se hodně nechává inspirovat Václavem Hájkem z Libočan, tomu se ve druhé polovině rozšířilo mnoho pověstí o templářském řádu.⁶⁵

5.7 Josef Wilhelm Graf

Další z řady historiků věnující se dějinám templářského řádu. Ve svém díle *Geschichte der Tempelherren in Böhmen und ihres Ordensüberhaupt* (česky *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*) se stejně jako Maxmilián František Millauer věnuje templářům v Čechách. V předmluvě zmiňuje díla Františka Pelcla a Maxmiliána Millauera, ale nepovažuje je za díla, která by podávala dějiny templářského řádu v Čechách. Ke konci se objevuje i poděkování Josefu Dobrovskému za zapůjčení děl.⁶⁶

5.8 Josef Edmund Horký

Tak jako Josef Wilhelm Graf zpracoval dějiny templářů pro Čechy, Josef Edmund Horký si vzal za úkol zpracovat dějiny templářů na Moravě. Kromě do té doby známé historie templářů dílo obsahuje i pověsti, jak už říká název *Die Tempelherren in Mähren: Sagen, Untersuchungen, Geschichte* (česky *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*).⁶⁷ Díky tomu, že se v mnohých tvrzeních nechal inspirovat Hájkem z Libočan, například v přisuzování „klášterů“ templářskému řádu, bychom měli k jeho dílu přistupovat s obezřetně a s nadhledem. Z úvodní strany nám to téměř výstižně oznamuje: „*O skutečných i údajných statcích [templářů – T. V.] v Čechách*“

⁶⁵ ZOUBEK, Jan František: *Stodůlky*. In: *Method*, 3/1878, s. 29-31

⁶⁶ GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*. C. W. Enders, 1825.

⁶⁷ HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845.

6. Pověsti vztahující se k templářskému řádu

Pověsti, jeden z hlavních faktorů, který templářský řád udržuje v rovině, jak jej známe dnes. Když se podrobněji začteme do historie měst, obcí, či jen malých vesniček, můžeme zde narazit na zmínky o templářích. Tyto pověsti se našemu území nevyhnuly a svojí přítomností tak ozvláštňují relativně krátké působení řádu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Většinou se váží k pokladu, který zde měli uschovat, či k místu, kde si měli vybudovat kostel nebo opevněnou tvrz. Tím však ve většině případů také končí. V následující kapitole se však budu věnovat pověsti, která je na našem území nejrozšířenější a mezi veřejností hodně diskutovaná. Jedná se pověst, která svým rozsahem a obsahem různých detailů předčí všechny ostatní. Pověst, která z dob středověku přesahuje až do současnosti a i přes některé výzkumy, které byly ve spojitosti s ní prováděny, stále zůstává zahalená tajemstvím. Snad tedy pomůže rozluštit tajemství, kterému se ve své práci věnuji já. Pověst o hradu Veveří, zdejší přítomnosti templářských rytířů a ukrytým pokladem v podobě stříbrných apoštolů.

6.1 Hrad Veveří a poklad

Hrad Veveří se dnes vypíná nad brněnskou přehradou a jejím jižním břehem, a chceme-li si ho zblízka prohlédnout, musíme z Brna překonat již docela slušnou vzdálenost. Jeho historie se dle Veverského rukopisu, německy psaném textu údajně pocházejícím z roku 1739, váže k brněnskému úřednímu knížeti Konrádovi a jeho prorockém snu, po kterém položil základní kámen hradu. Na něm bylo vytesáno mnoho veverek. Velmi zajímavý způsob, jak dát dalším generacím zprávu kdo a kdy hrad založil a jak byl pojmenován. Nicméně název je to velmi

zajímavý a i ostatní tvary jako Weweriu, Weuerin či německé Eychorns nebo Aychorns dodávají hradu starobylost.⁶⁸

Je potřeba si však ujasnit, jak hrad této doby vlastně vypadal a nedívat se jen na legendy, ale také na písemné doklady a archeologické nálezy. Nejstarší písemnost dokládající existenci hradu Veveří pochází z roku 1213. Jedná se o listinu Vladislava Jindřicha a jeho bratra, českého krále Přemysla Otakara I., vydanou pro řád johanitů v Prostějově. Na této listině je jako svědek podepsán i Stephanus de Weuerin. Tento Štěpán je tak vlastně i prvním známým purkrabím na Veveří.⁶⁹ Ohledně podoby hradu panují názory, že jeho kamenná fáze se datuje do období let 1220-1240. Předtím na jeho místě měl stát jen zeměpanský dvorec, na jehož funkci se zatím odborníci nedokázali shodnout. Plnil snad úlohu mocenského, loveckého, či jiného střediska?

Tolik však k historii hradu. Nás bude zajímat pověst o templářském pokladu, který si nade všemi ostatními poklady řádu drží první místo. Ovšem, ihned se naskytá otázka, zdali vůbec templáři na hradě sídlili. Podle již výše zmíněného Veverského rukopisu měl hrad templářům patřit v letech 1252 – 1311, tedy až do jejich konce a postupnému zatýkání. Mnoho odborníků, jmenujme například Karla Eichlera, však tuto skutečnost striktně popírá.⁷⁰ S tím samozřejmě i tvrzení rukopisu, že se na hradě konala v letech 1274, 1280, 1287, 1293 a dokonce ještě roku 1304 řádová zasedání, poslední údajně i s velmistrem Jakubem z Molay. Může se tak na první pohled zdát, že tím je celá věc na první pohled vyřešená. Ale pokud se podíváme podrobněji, začnou nám některé údaje vrtat hlavou, tak například termíny řádových zasedání. Zda se velmi nepravděpodobné, že by byly takto přesné datace pouhým výmyslem. Bohužel nemáme k dispozici další listiny či rukopis, která by tato data mohl potvrdit či vyvrátit. Další podstatná věc je, kde se také údajná

⁶⁸ PLAČEK, Miroslav: *Počátky hradu Veveří*. In: Brno v minulosti a dnes, 11/1993, s. 109-118.

⁶⁹ ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990, s. 233-239.

⁷⁰ EICHLER, Karel: *Paměti panství veverského*. Brno: vlastním nákladem, 1891, s. 20.

zasedání konala. Rukopis uvádí jednak na „Veveří“, rozumíme tedy na hradě Veveří, ale také v „řádivém domě“. Jeho lokalizace je předpokládána tedy zase na hradě, a to jen proto, že jiné tvrzení nebylo předloženo či o něm nebylo uvažováno.⁷¹ Celkově vzato, templáři představují na hradě Veveří velice zajímavý problém.

Na jedné straně kategorické vylučování souvislosti hradu Veveří s templářským řádem, na straně druhé nespočet různých argumentů, a nutno podotknout, ne ledajakých. Tak například o přítomnosti templářů v Brně se zmiňuje i Jaroslav Kadlec⁷², známý český historik zabývající se církevní problematikou a také autor *Přehledu českých církevních dějin*. V této souvislosti je potřeba si uvědomit, že templáři na Moravě skutečně byli, dosahovali zde významných postavení a tak jsou veškeré úvahy o jejich existenci na Veveří zcela opodstatněné. S jejich přítomností jsou spojovány především Čejkovice a poté Jamolice, kde se nacházela i řádová komenda, přemístěná na hrad Templštejn roku 1298. V Čejkovicích také působil komtur Ekko, který pak získal i titul zemského komtura.

Nyní už však k samotné pověsti, se kterou poprvé přichází roku 1821 Hormayrův Taschenbuch.⁷³ Po údajném konci zasedání kapituly roku 1304 započaly stavební práce v kostelíku Nanebevzetí Panny Marie. Bylo najato nespočet dělníků a zedníků, kteří byli po skupinkách odváděni do kostelíka Nanebevzetí Panny Marie, kde sestupovali do podzemí. Tam jim zavázali oči a chodbami je dovedli až do velké klenuté místnosti, kterou dělníci postupně rozšiřovali a hloubili další boční chodby. O svém poslání nesměl nikdo z nich ani slovem promluvit, nebo by o život přišel. Pravděpodobně by mu ale pouze vyřízli jazyk. Templáři měli údajně velice důmyslný trest pro ty, kteří příliš mnoho mluvili – byl jim zavěšen speciální visací zámek přes dolní čelist,

⁷¹ Tamtéž, s. 21-23.

⁷² KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin*. Díl II. Křesťanská akademie, 1987, s. 201.

⁷³ HORMAYR VON, Joseph: *Taschenbuch für die vaterländische Geschichte*, Strauss, 1821, s. 110-122.

takže potrestaný nemohl jíst. Proč ale všechna tahle opatření? Templáři byli spolehliví, v nejistých dobách dokázali svůj majetek chránit, případně schovat s nejvyšší efektivností.

Poklad, pro který zde templáři budovali ukrýt, patřil do dob, kdy Břetislav na svém tažení do Polska dobyl Hnězdno. Z kostela však nevyzvedl pouze světcovi ostatky, nýbrž i obrovský poklad – sochy dvanácti plnolitých stříbrných apoštolů v životní velikosti a snad i zlatou sochu Ježíše Krista. Aby si nerozhněval papeže, Břetislav slíbil, že poklad zůstane církvi a menší cennosti se použijí na bohubilé účely. Vše bylo uschováno v klášteře ve Staré Boleslavi. Tam poklad zůstal až do 13. století, kdy byl tajně převezen do tišnovského kláštera Porta Coeli patřící řád cisterciáků. Zde však také hrozilo, že by poklad mohl prohýřit král Václav III. na své válečné tažení do Polska. Vzhledem k tomu, že poklad byl církevní, tak nad ním mohl rozhodovat pouze papež, a ten nablízku nebyl. Jedinou schopnou silou poklad ochránit se tedy logicky stávali příslušníci řádu templářů.⁷⁴

Jeden z templářských komturů prý navštívil svoji sestru a zároveň představenou tišnovského kláštera a o pokladu spolu měli jednat. Proslýchalo se, že se s abatyší kláštera setkal i samotný velmistr řádu. Po tomto setkání v jedné z následujících nocí přijelo ke klášterů dvanáct vozů, na každý z nich byl naložen těžký náklad v podobě stříbrného apoštola. Ke každému vozu byla také jako doprovod přidělena jedna z řeholnic. O půlnoci se brána otevřela a všech dvanáct vozů vyjelo do temné noci. Před svítáním dorazila kolona vozů ve skrytu houštin ke kostelu Nanebevzetí Pann Marie u hradu Veveří. Zpoza křoví vše sledovala starší žena, která si k práci přivstala. Na vlastní oči prý viděla, jak z každého z vozů seskočila jeptiška oděna do bílého hábitu

⁷⁴ EICHLER, Karel: *Paměti panství veverského*. Brno: vlastním nákladem, 1891, s. 138.

a v závěsu za ní templáři vynášeli „zabalené mrtvoly“, ve skutečnosti zamaskované apoštoly. Celé procesí vpochodovalo do kostelíka. Nikdo se již nevrátil zpět. Vše se odehrálo velmi rychle, vozy odjely na hrad a krajinou opět zavládlo ticho, jako by se pranic nestalo.⁷⁵

6.2 Hledání pokladu na Veveří

Pověst jdoucí ruku v ruce s pověstí předchozí. Templářský poklad v podobě dvanácti stříbrných apoštolů a Ježíše Krista odpočíval dlouhé věky, než na něj osud zase upozornil. V roce 1710 udeřil blesk do bane hradní věže a srazil ji. Uvnitř se prý nacházeli listiny, poměrně spečené od blesku, ale dalo se z nich vyčíst, že templářský řád vlastnil hrad Veveří a v podzemí kolem jsou uloženy velké poklady. Na konci spisu se nacházelo toto čtyřverší, které má ukazovat cestu k pokladu:

*„Nyní ale chová poklad páv,
když den noci nejmiň délkou práv,
když na celém patnáctá je orloji,
ohon páva na pokladě stojí.“*

Tehdejšímu majiteli Prosperovi I. ze Sinzendorfu tyto informace nedaly spát, a tak začal hledat. Pravděpodobně nenašel nic, protože vášni v to najít poklad propadl i jeho nástupce, říšský kníže Prosper II. ze Sinzendorfu. Podíváme se na rozbor čtyřverší. Jako orloj jsou zde zajisté míněny sluneční hodiny. Problém nastává v určení data (letní a zimní slunovrat) a hodiny. V daném období se užívaly dva způsoby měření času, a to od západu (vlašský - staročeský) i od východu Slunce. Kníže Prosper zvolil možnost letního slunovratu a staročeský čas, tedy 21. červen. To proto, že tento den je v roce nejdelší. Jako hodinu zvolil „patnáctou“, po našem tedy něco kolem 11. hod SEČ. Pak počali jeho dělníci kopat a k překvapení všech narazili na klenbu, kterou

⁷⁵ Tamtéž, s. 152.

prorazili. Po spuštění se dolů se jim dostalo vzhledu podobnému jako v kapli Matky Boží. Poklad bohužel nenalezli, ale něco přece jen. Hrobku, ve které se měly nacházet kovové rakve s pohřbenými těly templářů. Jako jejich identifikační znaky sloužily červené pohřební pláště a samozřejmě jejich meče. Kolem měli být poházené kosti nebožtíků, pravděpodobně dělníků razících podzemní chodby, a pozůstatky dvanácti žen, nejspíše cisterciáckých jeptišek. Znenadání však Prosper všechny práce na vykopávkách údajně z nedostatku peněz ukončil a utekl. Následně hrad Veveří prodal a posléze pobýval v Rakousích na svém zámku Ernsbrunn, kde také pravděpodobně skončila část jeho sbírky. Brzy však při jízdě kočárem do Karlových Varů spadl a svůj pád nepřežil. Dalo by se říci typický konec pro hledače pokladů, který nedbá výstrah.

Další hledači však na sebe nenechali dlouho čekat. Měnily se všechny věci, které měly dopomoci k nalezení pokladu - výklad čtyřverší, nejdelší den v roce a jiné. Jaké byly výsledky dalších hledačů pokladu, to nevíme. Špatně však dopadli různí vykradači, kteří poklad hledali z důvodu zbohatnutí. Uvádí se, že kolem roku 1920 chtěla skrze kapli do podzemí proniknout skupinka vykradačů za každou cenu. Odsunuli velmi těžký oltář a začali kopat. Po chvíli narazili na klenbu, ale jejich počáteční radost se změnila v děs, když z šachty počalo vycházet děsivé kvílení, objevovaly se záblesky skrze okno a bušení na dveře kaple. I když se jednalo o skupinu několika osob, vyděšení k smrti utekli tak rychle, že všechno náradí nechali odhozené na místě. Nikdy nebyli vypátráni, ale aspoň zůstali díky varování naživu. Podobné štěstí však údajně nepotkalo muže téměř z naší doby. Kriminalisté našli pod hradem tělo zavražděného muže s připíchnutým lístkem. Na něm stálo v hebrejštině – „zúčtováno“. Vraždu se policii vyšetřit nepodařilo, ale kolik lidí se u nás vyzná ve staré hebrejštině... Tuto informaci vzhledem k jedinému

zdroji a nedostatku dalších zpráv můžeme považovat spíše za výmysl, který měl za úkol ještě více přibarvit a vylepšit už tak bohatou pověst hradu.⁷⁶

V 60. letech se na scéně objevila další skupinka nadšenců a odborníků. Jeden z nich tisku prozradil zajímavé údaje z průzkumu a posléze mu došel varovný dopis údajně až z Anglie. Možná nebude náhoda, že poslední soukromý majitel hradu, Mořic Arnold de Forest, žil právě v Anglii. Z dalších nálezů se objevila údajně jakási mramorová deska, která připomínala desku stolu z pravděpodobně 18. století. Obsahovala několik otvorů a čar, některé z nich byly vylity olovem. Ihned se objevuje spekulace, že se jedná o zaměřovací pomůcku hraběte Prospera, se kterou určoval polohu pokladu i bez pomoci slunečních paprsků. Ať je tomu už tak či tak, poklad zůstává dále neobjeven a i po další generace bude přitahovat, stejně jako hrad Veveří a kaple Matky Boží, zástupy hledačů.⁷⁷

⁷⁶ DACÍK, Tomáš: *Hrad Veveří: mýtus, historie a skutečnost*. Brno, 2000, s. 105.

⁷⁷ LASÁKOVÁ, Anna: *Záhadu veverského pokladu vydá nejdelší noc zimního slunovratu*. In: *Lidová demokracie* 23. 12. 1968

7. Závěr

Rytířský řád templářů byl suverénní a po papeži jednou z nejsilnějších křesťanských autorit vrcholného středověku. Jeho síle se kromě jiných rytířských řádů nemohla rovnat žádná jiná armáda tehdejší doby. Prvotní koncept řádu, ochranu poutníků po cestách do Jeruzaléma, postupně vystřídal organizovaný boj za ideály a ochranu křesťanství. Templáři se postupem času stávali obchodníky, bankéři – první užívání šeku tak jak jej známe dnes, lodními přepravci..., zasahovali téměř do všech aspektů tehdejšího života. Žádná sláva ale netrvá věčně, a tak i řád templářů postihl úpadek, spojený se ztrátou své funkce po dobytí poslední křižácké pevnosti – Akkonu – roku 1291.

Řád působil určitou dobu i na našem území, i když vzhledem k ostatním řádům přišel poměrně pozdě. I přes tuto skutečnost si dokázal vypracovat výsadní postavení. Jeho členové se stávali významnými osobnostmi, například Bertold z Gepzenštejna byl po určitou dobu poradcem krále Václava II. Na jihu Moravy založili rozsáhlé vinice, které spravoval známý komtur Ekko se sídlem v Čejkovicích.

Moje bakalářská práce si kladla za cíl zmapovat historiografickou produkci od středověku až ve stručnosti po osvícenecké dějepisce včetně několika pověstí a pokusit se zjistit, kdy se na našem území počíná vyskytovat „druhý život“ templářského řádu.

Po přečtení jednotlivých děl je zřejmé, že tento dnešní fenomén chápat templářský řád jako tajemný a mystický se ve středověkých kronikách u nás neobjevuje. Za jeden z prvních náznaků řád templářů ponořit do vln konspirace a přisoudit jim všemožné věci tak můžeme považovat už Václava Hájka z Libočan a jeho dodatek Kroniky české. Zde se snaží řádu přisoudit mnoho sídel v Čechách i na Moravě, často bezpředmětně a bez jakéhokoliv systému. Později z něj čerpají další autoři – Josef Wilhelm Graf nebo Josef Edmund Horký. Dále také potřeba uvést Maxmiliána

Františka Millauera. Ten se při psaní *Böhmens Denkmale der Templeherren (České památky templářů)* Hájkem inspiroval také. Navíc tyto získané údaje kombinoval se získanými pověstmi. Jeho dílo tak výrazně napomohlo zakomponovat mystiku do dějin templářského řádu a tak ji i rozšířit.

V neposlední řadě nelze zapomenout i na poslední kapitolu této práce, a to charakteristiku pověsti o templářském řádu na hradě Veveří. Ukazuje se, že tato pověst má záhadně silnější jádro v české společnosti a je zde také silně zakořeněná, přitom první zmínka o ní ani nepochází z Čech. Je také s podivem, že se hrad Veveří nějakým záhadným způsobem vyhnul vlivu Václava Hájka z Libočan a jeho pokračovatelům. Je však pravdou, že mnohé pověsti, pravděpodobně i tahle o Veveří, vznikla teprve nedávno za účelem obohatit dané místo o zajímavosti a učinit z něj turistickou aktivitu. Můžeme však s jistotou říct, že k templářům se hodí dokonale. Silný řád schopný porazit kohokoliv, zničený závistivým králem za účelem obohacení se. Jak je možné že se řád vůbec nebránil? Templáři sami nám svým rychlým „odchodem ze scény“ vystavují mnoho otázek. Pravděpodobně na ně nikdy nebudeme znát uspokojivou odpověď. Templářský řád tak už bude pravděpodobně navždy spojen s aurou mysticismu, která přetrvá po několik následujících generací.

8. Seznam pramenů a literatury

Prameny

BALBÍN, Bohuslav: *Epitetome rerum Bohemicarum*, Praha, 1677.

BLÁHOVÁ, Marie: ed. *Kroniky doby Karla IV.* Vyd. 1. Praha: Svoboda, 1987.

Druhé pokračování Kosmovy kroniky, In: FRB II, ed. J. Emler. Praha, 1874-1875.

FIALA, Zdeněk: *Kronika zbraslavská.* ed. Heřmanský, František, přeložil Pavlů, Anna – Heřmanský, František – Mertlík, Rudolf. Praha: Melantrich, Praha, 1952.

GRAF, Josef Wilhelm: *Dějiny templářů v Čechách a jejich řádu vůbec*, C. W. Enders, 1825.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav: *Kronika česká. [Díl] 3, Čechy vévodské: r. 1101-1253*, ed. Václav FLAJŠHANS. Praha: Česká akademie věd a umění, 1929.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav. *Kronika česká. [Díl] 4, Čechy královské: r. 1254-1347*, ed. Václav FLAJŠHANS. Praha: Česká akademie věd a umění, 1933.

HÁJEK Z LIBOČAN, Václav – VOIT, Petr: *Kronika česká*, ed. Jan LINKA. Praha: Academia, 2013.

HARANT Z POLŽIC A BEZDRUŽIC, Kryštof. *Cesta z Království Českého do Benátek, odtud do země Svaté, země Judské a dále do Egypta, a potom na horu Oreb, Sinai a Sv. Kateřiny v Pusté Arábii.* Praha: František Řivnáč, 1854.

HORKÝ, Josef Edmund: *Templáři na Moravě: Pověsti, Výzkumy, Dějiny*, Znojmo, 1845.

HORMAYR VON, Joseph: *Taschenbuch für die vaterländische Geschichte*, Strauss, 1821, s. 110-122.

Kronika Františka Pražského, In: FRB IV, ed. Emler. Praha, 1882-1884.

Neplachova kronika, In: FRB III, ed. Emler. Praha, 1878-1882.

PAPROCKÝ Z HLOHOL A PAPROCKÉ VŮLE, Bartoloměj: *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, 1593.

PELCL, Martin František: *Příspěvky k dějinám templářů v Čechách a na Moravě*, Gerlische Buchh, 1798.

PEŠINA Z ČECHORODU, Tomáš: *Prodromus Moravographiae*, Litomyšl, 1663.

Zbraslavská kronika, In: FRB IV, ed. Emler. Praha, 1882-1884.

Literatura

- BARBER, Malcolm: *Noví rytíři: dějiny templářského řádu*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2006.
- BORKOVSKÝ, Ivan: *Objev templářského kostela v Praze*. In: Archeologické rozhledy IX, Praha, 1957, s. 500-507.
- BUBEN, Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. Díl I, Řády rytířské a křížovnické*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002.
- DACÍK, Tomáš: *Hrad Veveří: mýtus, historie a skutečnost*. Brno, 2000.
- DURDÍK, Tomáš: *České hrady*. Praha, 2008.
- EICHLER, Karel: *Paměti panství veverského*. Brno: vlastním nákladem, 1891.
- FRALE, Barbara. *Templáři*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2009.
- KADLEC, Jaroslav: *Přehled českých církevních dějin*. Díl II. Křesťanská akademie, 1987.
- LASÁKOVÁ, Anna: *Záhada veverského pokladu vydá nejdelsí noc zimního slunovratu*. In: Lidová demokracie, 1968.
- LENKOVÁ, Jitka. *Tajemná místa Česka*, 1. vydání. Praha: XYZ ve společnosti Albatros Media, 2016.
- PHILLIPS, Charles: *Křížové výpravy*. Praha, 2010.
- PLAČEK, Miroslav: *Počátky hradu Veveří*. In: Brno v minulosti a dnes, 11/1993, s. 109-118.
- POCHE, Emanuel a kol. *Čtvero knih o Praze. Praha na úsvitu nových dějin*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1988.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze Království českého, I. díl*, Praha, 1998.

SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého, II. díl, Praha, 1998.

SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého, VIII. díl, Praha, 1998.

SEDLÁČEK, August: Hrady, zámky a tvrze Království českého, X. díl, Praha, 1998.

STEJSKAL, Martin: Labyrintem tajemna. Praha, 1991.

ZOUBEK, Jan František: *Stodůlky*. In: *Method*, 3/1878, s. 29-31.

ŽEMLIČKA, Josef: *Přemysl Otakar I.*, Praha, 1990

9. Resumé

The goal and main object of this thesis is to create a summary of the Knights Templar in czech historiography with primary aim to their other life. This term is representing an idea of Knights Templar as the guardians of various treasures and protectors of ancient knowledge. In history, this order was one of the most powerful in medieval Europe and through the time he rapidly grew in members. Templar were closely tied to the crusades, and when the main goal, protecting the pilgrims and the Holy Land faded by fall of Acre in 1291, support for the order was over. After this they were persecuted by King Phillip IV of France for not lending him another money for his war expenditures. The mighty order was disbanded in 1312 by pope Clement V. As the order was disbanded, many rumors began to spread across all Europe.

I will be trying to find out in which period of czech historiography this rumors began to spread by examining works of medieval chroniclers, humanists and of course historians from 18th to 19th century.

10. Anotace

Jméno a příjmení:	Tomáš Vondrovský
Katedra:	Historie
Vedoucí práce:	PhDr. Tomáš Somer, Ph.D.
Rok obhajoby:	2018

Název práce:	Řád templářů a jejich druhý život v historiografii se zaměřením na české země
Název v angličtině:	Order of the Knights Templar and their other life in historiography with focus on czech lands
Anotace práce:	Práce se věnuje „druhému“ životu templářských rytířů v historiografickém aspektu českých zemí a zkoumá, kdy a v jaké době docházelo k vytváření tohoto fenoménu.
Klíčová slova:	řád templářů, druhý život, historiografie
Anotace v angličtině:	This bachelor's thesis inspects the other life of the Knights Templar in historiography aspect associated with czech lands with goal to find out in which history period was this phenomenon created.
Klíčová slova v angličtině:	templar order, other life, historiography
Přílohy v práci:	-
Rozsah práce:	50 s.
Jazyk práce:	Česky